Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАХО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 21 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 73 (7887). ★ Мах 3 кеп.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

нйссазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета шоллагIа сесси 1990 шера 25 июне город Грозне гулъе.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатель Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный, 1990 ш, 10 июнь.

* * *

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо хоам бу, нйссазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета шоллагIча сессе дувца е дешаш оттаде лаьрхIа хиларах:

1. Нохч-ГIалгIай АССР-е бахача наьха могашал лораяр малагIча хьал тIа да а, из тоаяра де дезараш а, унахцIено лораяра материально-технически база чIоагIъяр а.

2. Республика социально-экономически дегIайоалаяра оттаяь правительства программа кхоачашъяра лелама хьакъехьара Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета хоам.

3. Районни, городской халкъа судий халкъа судахой харжар.

РОССИЙСКИ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦИ

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 19 июне Москве, съездий Кремлевски Двореце Iуйрийна 10 сахьат даьлча болх дIаболабаьб Российски партийни конференце. Из хьайийлар КПСС ЦК Генеральни секретара, КПСС ЦК Российски бюро председатела новкъоста М. С. Горбачева.

Делегаташа конференце кулгалду органаш хержар: Президиум, Секретариат, Редакционнии Мандатнии комиссеш.

Хетараш массе оагIорахьара дийцачул тIехьагIа чIоагIъю регламенти ден повесткеи:

1. Карарча ханеи Российски Федераце Коммунистически парти хьаяреи хьакъехьа.

2. Парте XXVIII съезда оттаьча КПСС ЦК Платформаи КПСС Уставеи хьакъехьа.

Дийнахьарча заседане председателал деш хилар Н. И. Рыжков — КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель. Конференце доакъошхоша ладийгIар «Россеи берригача мехкеи кхелашта хьалхарча бехктокхамца» аьнна М. С. Горбачева яьча докладага.

Цул тIехьагIа содокладаш йир: Российски партийни конференце кийчон комитетагара — И. П. Осадче, «КПСС-ерча демократически платформагара» — В. Н. Лысенкос, «КПСС-ерча марксистски платформагара» — А. И. Колганова, Россе коммунистий Инициативни съездагара—В. А. Тюлькина.

Дувца оттадаьча дешаех лаьца къамаьлаш деча дакъа лаьцар: В. И. Ладыгина — Забайкальски машиннаькъа Е. М. Ярославске цIерагIча Читински локомотивни депо тепловоза машиниста, С. Л. Серокурова — КПСС Мурмански обкома хьалхарча секретара, Н. Ф. Сульдяйкина — Мордовски АССР «Резинотехника» яхача сарански завода парткома секретара, Т. И. Ляпаковас — Вологодски области Усть - Кубински юкъерча школа директора заместителя.

Сайрийнарча заседане дIахо хилар дискуссеш.

Председателал деш вар Ю. А. Манаенков — КПСС ЦК секретарь, КПСС ЦК Российски бюро член. Пренешка къамаьлаш дир: В. Г. Головачева — КПСС Саратовски горкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий городской Совета председатела, Б. В. Гидаспова — КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара, А. М. Макашова — Приволжско - Уральски военни округа бIун командующе, Г. И. Скляра — КПСС Калужски области Обнински горкома хьалхарча секретара, Е. И. Яркина — Татарски АССР А. М. Горьке цIерагIча Зеленодольски завода кемаш вIашагIдехкарий бригадира, А. Г. Мельникова — КПСС Кемеровски обкома хьалхарча секретара.

РСФСР КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ УЧРЕДИТЕЛЬНИ СЪЕЗД

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 20 июне Москве, съездий Кремлевски Двореце дIахо болх бир Российски партийни конференце.

Iуйрийнарча заседане председателал деш вар КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Председатель А. И. Лукьянов.

Конференце доакъошхоша ладийгIар Мандатни комиссе докладага, из йир цун председатела Г. М. Ходырева.

Конференце чIоагIйир Мандатни комиссе доклад, соцам тIайийцар Российски партийни конференце РСФСР коммунистически парте учредительни съезд хьае.

Цул тIехьагIа юха а дувца доладир карарча ханахи Российски федераце коммунистически парти хьаярахи дола дош. Пренешка къамаьлаш дир: Л. Н. Ищука — Кировски области Зуевски района Дзержинске цIерагIча колхоза парткома секретара, Ю. Н. Прокопьева — КПСС Якутски обкома хьалхарча секретара, И. Т. Машутина — Башкирски АССР «Сода» яхача стерлитамакски производственни объединене токара, В. А. Вылегжанина — Татарски АССР деза мовхьаш кхухьа автомобилаш еча Камски объединене парткома секретара, О. А. Акимкина — Алтайски края «Бийскэнергомаш» яхача производственни объединене контролера, И. К. Полозкова — КПСС Краснодарски крайкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий краевой Совета председатела, В. Ф. Охохонина—Курганcки областной партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председатела, Ю. П. Копылова — «Магаданавтотранс» яхача пассажирски автотранспортни объединене магадански производственни объединене водителя, А. П. Житенева — Учредительни съезда Секретариата кулгалхочо.

Сайрийнарча заседане председателал деш вар Г. И. Усманов — КПСС ЦК секретарь, КПСС ЦК Российски бюро член.

Пренешка дакъа лаьцар О. С. Шенина — Красноярски крайкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий краевой Совета председатела, Д. Г. Завгаева — КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретара, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатела, Н. М. Бойкос — Военни Совета члена — противовоздушни обороно бIун политически управлене начальника, Н. В. Ефременкос — Белгородски области Шебекински Химически завода аппаратчика, Е. К. Лигачева — КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара, В. И. Чаптынова — КПСС Горно-Алтайски обкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий областной Совета председатель, Г. К. Рязанова — Тюменски области «Надымгазпром» производственни объединене слесара.

Перерыв хинначул тIехьагIа заседани дIахойихьар председателал деш А. И. Лукьянов — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Председатель волаш.

Съезде къамаьлаш дир: В. П. Сапачева — Малхбоален - СибарегIен машиннаькъа Иркутск - Сортировочни локомотивни депо электровоза машиниста, Г. И. Грицука — «Электроника» яхача Воронежски Iилманпроизводственни объединене генеральни директора заместителя, А. Д. Никифорова — Волгоградски области КПСС Волжски горкома хьалхарча секретара, Н. В. Быстрова — Московски автомобильно-дорожни института парткома секретара, Б. М. Ковалева — Малхбузен-СибарегIен машиннаькъа Новосибирск -Главный яхача станце локомотивни депо машиниста-инструктора, В. В. Чикина — «Советская Россия». яхача газета керттерча редактора, Е. Д. Сотникова — Хабаровски края «Ургальское» яхача шахтоуправлене электрослесарий бригадира, М. С. Кобозева — Свердловски областерча Нижний Тагил города КПСС Дзержински райкома хьалхарча секретара, А. Н. Мальцева — Горьковски юртбоахама института доцента декхараш кхоачашдечо, Ю. Г. Терентьева — «Арсенал» яхача Ленинградски завода парткома секретара, В. М. Смирнова—Московски области аьшкбетонни конструкцей Силикатненски завода электрокрана машиниста.

Сайрийнарча заседане дош дийцачул тIехьагIа РСФСР Коммунистически парти хьае соцам бир съездо.

РОССЕ КОММУНИСТИЙ МУГIАРАШ ВIАШКАОЗА

19 июне съездий Кремлевски Двореце болх дIаболабаьб Российски партийни конференце.

КIоарга уйлаш, цIенхаштара дагадоахкараш, парте, Российски Федераце, берригача мехка, перестройка кхелий хьакъехьара эзараш салотагIа дола дешаш денад шоашца столице КПСС XXVIII съезда делегаташа—конференце доакъошхоша. Цхьа моллагIа доаца хаттараши решенеши, барт тоабара наькъаш да цар лаха дезараш дискуссеш йолаелча, мадарра аьлча, деррига дувцараши хетараши теркал а деш, цхьаккха хIама къайлаца хьочен партийни новкъосташхеи долча хьалашка.

Конференци ше хьаеллаш, КПСС ЦК Генеральни секретара, КПСС ЦК Российски бюро председатела М. С. Горбачева хоам бир, Российски Федераце парторганизацешкара парте XXVIII съезда делегаталла 2768 саг хержа хиларах, иштта уж конференце делегаташ а хиларах. Тахан цун балха юкъе дакъа лоацаш ва 2744 делегат, партийни организацеша форуме хьожаваь 200 болхлои ахархои хьийхав. Укхаза ба союзни республикай компартей викалаш.

Викалий совето хьачуенна конференце Президиум хорж.

Цул тIехьагIа Iуйрийнарча заседане доакъошхой конференце балха органаш вIашагIйохка болабелар — Секретариат, Редакционнии Мандатнии комиссеш хержар.

Ден повесткагеи балха регламентагеи хьежар делегаташ. Делегацей викалий совето еннача предложенега хьежжа конференце доакъошхошка дувцийта оттадир ши дош: карарча гIулакхийи Российски Федераце Коммунистически парти хьаяреи хьакъехьа, парте XXVIII съезда оттаьча КПСС ЦК платформаи КПСС Уставеи проектий хьакъехьа. Предложени елар царех лаьца цхьа доклад яреи цул тIехьагIа цхьана уж ювцареи хьакъехьа.

Къамаьлаш даьраша массехк предложени елар. Масала, КПСС Киселевски горкома хьалхарча секретара Т. Г. Авалиане тIаккха цо хьайовзийтар Кемеровски областной партийни конференце делегатий позици. Цу тIа, белггала аьлча, йоах: Российски партийни конференцех Российски компарте цхьоалагIа учредительни съезд хилийтанза яргьяц. Цига дувца деза КПСС-ера хьал, республика Компарти вIашагIйолла, цун программни документаш оттаде, кулгалду органаш харжа еза.

Шоашта хет-хетараш дувцар къамаьл де альтернативни платформай викалашта дош далара, партийни кепайоазонах кердача парте бюджетах долча дешага хьажара, хьийха боалабаьча болхлоштеи ахархоштеи решающи голос а йолаш конференце балха юкъе дакъа лаца таро ялара хьакъехьа.

Даьча къамаьлий итог йир М. С. Горбачева. Гулбеннарашка цо хоам бир конференци хилале хьалххагIа партийни организацешка, делегацей викалий совете яьча дискуссей хьакъехьа, делегацей викалий совето могаьлча дея повестка хьакъехьа шийна хетар дийцар.

Юххера а конференце доакъошхоша чIоагIйир из.

«Россеи берригача мехкеи кхелашта хьалхарча бехктокхамца» яха КПСС ЦК Российски бюро доклад йир М. С. Горбачева.

Председателал деш волча Н. И. Рыжкова кийчон комитета цIерагIа хоам бара дош лу И. П. Осадчена.

Цул тIехьагIа, лаьрхIа хиннача тайпара, содокладашка ладийгIар делегаташа. «КПСС демократически платформагара» къамаьл дир С. Орджоникидзе цIерагIча МАИ доцента В. Н. Лысенкос; «КПСС-ерча марксистски платформагара» — А. И. Колганова, дукха ха йоаццаш Ленинграде хиннача «Россе коммунистий инициативни съезда» позици хьайовзийтар «Авангард» яхача Iилманпроизводственни объединене парткома секретара В. А. Тюлькина. (Доклади содокладаши кепа тохаш я).

Цул тIехьагIа пренеш йолаелар.

Фуд вай конференце къоастаде дезар? — аьлар Забайкальски машиннаькъа Читински локомотивни депо тепловоза машиниста В. И. Ладыгина. Ший хаттара жоп а луш, цо аьлар: РСФСР Коммунистически парти хьаяьлга дIакхайкадар, кулгалду органаш харжар. Парте XXVIII съезд хинначул тIехьагIа хоржамаш дара духьала къамаьл дир делегата. ХIана аьлча Российски компарте делегаци цига хила езаш я, вож делегацеш а санна.

Забайкалья дукхагIбола коммунисташ КПСС-а тIехьа ба, хIаьта цун цIи хувца а ягIац. Тхо тIехьа да керда яьккхача ленински тайпарча партена, социалистически хоржам баьчеи коммунистически перспектива йолчеи партена. ДукхагIа барий решенеш чакхйоахача, цхьабакъда, кIезигагIа барий боъкъонашта тешам луча, керттердар аппарата Iаьдал а доацаш, партийни массай Iаьдал долаш йолча партена тIехьа да.

Хургйолча КПСС съезда декхарий хьакъехьа ше дувцаш, делегата белгалдаьккхар, тахан вахаро оттадаьча хаттараштa цо жоп дала дезаш хилар. Парте ЦК отчет яланза яргьяц духхьал доадаьча перестройка 5 шера хьалхара. ТIеххьара а читински делегаце викало Iодийшар парконференцеи съездеи делегаташка, СССР-еи РСФСР-еи халкъа депутаташка даь кхайкарал. Цу тIа Забайкалья коммунисташа тIахьех шоай халкъан Даьхеннеи долча дикача гIулакхий идеяш тIа барта хилара.

Довзаш дола В. И. Ленина дешаш белгал а доахаш, парте Мурмански обкома хьалхарча секретара С. Л. Серокурова, хIанзара конференци дага а йолаш, хьакхайкадир, хиларга селлара йIаьхача хана Россе коммунисташ хьийжаи вIаштIехьъяьккхаи йола событи хьахинна хилар. РКП хьаяра ше хоадамболлаш тIехьа хилар хьакхайкадир къамаьл деш волчо. Белгалъяьккхар, из дог тийша ма хиллара, гуччахьара факт — сатийса хIамаш КПСС ЦК Российски бюрос кхоачаш ца дар, цунна дIатIаехка хинна функцеш цо кхоачаш ца яр.

Хургйола РКП, аьнна, хет оратора, КПСС-а юкъе а йолаш йиса езаши гIулакхаш леладе дезаши я КПСС цаI долча Уставеи программни лерхIараш юкъа хилареи ларда тIа союзни республикай еррига компартешца цхьана цхьатаррарча бокъоний хьалашка.

Делегата хьаллаьцар доклада тIа хьахьекха Российски ЦК состав вIашагIйоллара принципаш. Организационни дешаш къоастадалара дIахо мело яр, белгалдаьккхар цо, мегаргдолаш дац. ХIанзарча укх юкъагIа альтернативни ларда тIа харжа еза ЦК а, Политбюро а, секретараш а. ХIаьта шоллагIа юкъ хетае еза хургйолча КПСС XXVIII съезда решенеш теркал а еш российски коммунистий хьадда декхараш дувцара.

«Резинотехника» яхача сарански завода парткома секретара Н. Ф. Сульдяйкина хетачох эггара хьалха партена кризис хиннай, юххьанцара партийни организаци, мадарра аьлча, цун шоллагIча аргIанара дакъа лакхе латтача партийни органаша аьнна чутIара ца йоала, Iимад йоаца «машин» : хинна дIаэттандаь. Юххьанцарча организацеи бIарччача партеи вахар воча оагIорахьара Iатkъай хIанзалца хинна юкъмоттигий система. НийсагIа аьлча, из система я а яц, юххьанцара организаци, мадарра аьлча, массадолча хIаман мукъагIа яха. нагахьа санна цун бокъо йоацаш долча хьалага хьежача, миска а сибат доацаш а хургйолча дIакхоачаяь гуччахьара диктат я.

Оратора предложени елар партена юкъе юххьанцарча партийни организацеи цун

(Доладур. Инстедоалар 2-ча оагIо тIа).

КПСС Грозненски горкоме

Парте Грозненски городской комитета бюро заседани хиннай. Из дIайихьар КПСС горкома хьалхарча секретара, парте Нохч - ГIалгIай обкома бюро члена В. А. Куценкос. Заседане тIахьожама кепара хьежар «Бахача наха кхачан товараш Iалашдара г. Грознерча торговле предприятеша 5 бетта болх во бара хьакъехьа» парте городской комитета бюрос баь соцам. кхоачашбара леламах долча дешага. Белгалдоахар, дIаяхача юкъагIа наха товараш лоаттадара гIулакха овлагара хувцамаш ца хиннилга. Июнь бетта хьалхарча шин кIирагIа города тикашка дIачуеннаяц 330 тонн совгIа дулха продукташ, 7 тонн коатIара оалхазараш, 15 тонн гаргга нахчаш, 150 тонн чкъаьрий. Мадарра аьлча, юкъагIъяьккхай фуаш дIачудалара план. Геттара эсала леладу сомий-баьцадаарий продукци йохкилга. Городе баха нах во Iалашбу корта бохош доацача маларащца, минеральни хица, квасаца. Цу дерригача хIамашта раьза боацаш бола городе баха нах бакъ ба.

Городской торговле эттача хьала бехке ба «Чечениигушагропром» яхача объединене кулгалхой (М. А. Арбиев) цун подразделенеши.

Кхачан товараш кийчдаран дохкаран йолча шоай таронехи кхоачамехи бизза пайда эцац респотребсоюза (Х. М. Гуржиханов) подразделенеша. Даькъа де доаггIача тайпара доал делга Iалашдац Нохч - ГIалгIай АССР торговле министерства (А. Н. Зубков). Коммунисташкара — торговле. общественни кхачан, юрта боахама предприятей кулгалхошкара доагIар дизза хьадехац КПСС райкомаша, горрайисполкомаша.

КПСС горкома бюрос М. А. Арбиев декхарийла вавь города торгови сеть планови заданешка хьежжа пхи ди далалехьа дулхеи шурийн продукташца Iалашъе. Иштта цунна тIадиллад фуаш хьатIалоаттадара ах шера план кхоачаш ца йой «Грозненское» яхача предприяте директор Р. У. Абубакаров цу балха тIа дIахо вита йиш йий хьажарах дола дош дувцар.

Респотребсоюза председатела заместитель КПСС член Л. М. Исраилов декхарийла ваьв бюрос 10 ди далалехьа дулха продукци эцареи г. Грозне бахача нахага йохкареи хьал тоаде.

Торговле городской отдела заведующена КПСС члена В. С. Гажаевна тIадиллад больницаш, школаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш кердача баьцадаарашцеи сомашцеи Iалашъелга вIаштIехьдаккхара къаьстта тIахьожам оттабелга.

КПСС Заводской райкома хьалхарча секретара В. И. Саломатина тIадиллад НГIАССР торговле министр коммунист А. Н. Зубков партийни бехктокхаме озарах долча дешага хьожилга.

РОССЕ КОММУНИСТИЙ МУГIАРАШ ВIАШКАОЗА

(Инстедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

секретарен статус айергйола положени КПСС Устава юкъе чIоагIъе. РСФСР Компарти вIашагIйоллаш хилахь, йоахар цо дIахо, лирача бехктокхама ларда тIа латта, партийни решенеш кхоачашъяра лоаттабеча тIахьожама хьадда йола система а тоаянза яргьяц.

Российски коммунистически парти хьаярах йола решени нийса я, хIана аьлча РСФСР суверенитетаца ювзаенна из хиларах, аьнна, хет Усть-Кубински юкъерча школа директора заместитела **Т. И. Ляпакована** (Вологодски область). Юххьанцарча партийни организацей коммунисташта дагардар хьа а оалаш, делегата хьакхайкадир, КПСС ЦК Политбюро членаша перестройка шерашка шоаш баьча балхах лаьца хургйолча парте XXVIII съезде персональни отчет лулга цар дIадехаш хилар. Мишта нийслуш да из, йоахар дIахо педагога, дерригача гIалаташта а ца деш дисарашта а персонально бехке бараш белгал а баьха хьа ца оттабар? Болх беркате дIабахьара хиланза дардоаца, Iилмо бокъонца белгалдаь хIамаш мичад? ХIанз укх сахьате дош аьннача дац вай, дика решенеш тIаийю, цхьабакъда кхоачашъеш яц.

Из бахьан долаш чIоагIа лохденнад парте сий.

Уж дерригда хIамаш теркалданза даргдац РКП хьаеча хана. Къамаьл деча хана чIоагIа уйла тIаяхийтар юрташка беча партийни балха проблемашта. Белгала аьлча, тIахьехам бир политически теркам дукхагIа юртагахьа хилийтара. ЦIенхаштта Iоттараш йир массови информаце средствашта а. Къамаьл деш йолчо уж бехке йир цар шоашта ховшше а мехка нравственни кризис кийчъяь хиларах.

Сайрийнарча заседане председателал деш вар КПСС ЦК секретарь **Ю. А. Манаенков.**

Миллион хIана бахац аьнна нах бахаш йолча города коммунистий цIерагIа наказ делар КПСС Саратовски райкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий городской Совета председатела **В. Г. Головачева:** Ерригроссийски партийни конференцех РСФСР коммунистий учредительни съезд лоархIилга. РСФСР Компарти хьаяреи цун органаш вIашагIйохкареи хьакъехьа КПСС ЦК Российски бюроси кийчон комитетои енна предложени хьаллоацаш къамаьл а даь, оратора массе оагIорахьара бакъйир из позици. Цо белгалдаьккхар, Россе компарти хьаяро партийни кулгал централизованни командоване средство — командно-административни средства керттера элемент — йолчара общественни регионални самоуправлене инструмент а яь дIаоттаергхилар. Цул совгIа, КПСС кердача структуро йиш хулийтаргья регионални партийни организацейи центреи юкъмоттиг бIарчча цаI йола политико-организационни лард а яь дIаоттае.

Конференце керттера дехкар, хьакхайкадир КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара **Б. В. Гидаспова,** — тайп-тайпарча наькъашкахва латтарашта юкъе нийсхалаш йоахилга юстара а даьккха, халкъои дукхагIболча коммунисташеи кхетаергйолаш а хьаллоацаргйолаш а йола «дошо» юккъера юкъ лахар.

Российски компарте радикализм, оратора хетачох, лелаеш хила еза, эггара хьалхарча аргIанна, союзни республикашта юкъерча юкъмоттигий керда система хьаяра гIулакх. Парте ший теркам тIаберзабе беза къахьегамхой хьаштащ хьаллоацача ерригача республикански партешта мегаргйолаш йола идеологи кийчъяра.

Оратора критика йир Ленинградерча инициативни съездо яьча решенешта. Цар тIара гуш я, белгалдаьккхар цо, дIаяхача ханашкара апологи, социализм харцахьа ластара бахьаний кIоарга йоаца анализ.

Общества ерригача структурех Эскареи Флотеи шоай маIанга а формага а диллача пачхахьалкхен керттерча символех цаI я, аьлар Приволжско-Уральски тIема округа эскара командующе **А. М. Макашова.** Пачхахьалкхе овлангара — денз йохае гIертараш эшац, яхаш. Герзашцарча Низех, МВД-х, КГБ-х бе-бе хабараш дувца болабеннаб. Гражданаш АрбатовгIар, Коротичар, Собчакар, Гельманар, ЯковлевгIар Егораш, иштта цу компане хьал а гIетта, духхьала хьаала деза: Вайна эскар эшаш дац, вай Герзашцара Низаш а доацаш доахалургда. Гаранти яла еза тIом хургбац, аьнна. Халкъа ховргдолаш, нагахьа санна, моллагIча конфликте вай эше бехке малав.

Эскареи Флотеи коммунисташ ЦК-на, Политбюрона, Правительствана раьза бац шоаш лораберий цхьаккха йоакхо ца ярах, ший бIухой ца лоархIачар, моллагIча халкъа чIоагIа беза болча кхетама—патриотизмаи тIемахочун декхараи когаш тIабеттачар хьакъехьа де дезараш ца дарах. Конференце эскара партийни делегаци енай 800 эзар совгIа волча коммунистий цIерагIа, хIаьта из идеологически караяха лаьрхIа яц.

Мишта хилча бакъахьа хет вайна воай парти? Цу хаттара жоп делар КПСС Обнински горкома хьалхарча секретара **Г. Н. Склара:** кIоарга демократични а ше шийна доалдеш йола политически организаци а санна. Партена ше шийна критически мах бе, ший кхоачамбоацарехи гучадувлийтача гIалатехи мадарра бакъдар дувца ха деза. Из, коррупцена, балхах шоашта пайда ийбарца, привилегешца, морала нормаш телхаярца бIехьбеннача нахах Iоцlенъяла еза. Даьсса къамаьлаш кIезигагIа дувца деза, доши гIулакхи цаI хила деза.

Къамаьл дечо тIахьийхар дерригача боарамашка ЦК-гара денз ГК-га кхаччалца шоай решенеш кхоачашъяра хьалхашка бехктокхаме хилара. Партийни организацешта кулгалдечар шоаш беш болча балха а гIалатий бехктокхам кхетабеча а нравственни хьисап чIоагIде деза. Цунца дувзаденна делегата аьлар, пятилетка дерригда тIадиса декхараш Генеральни секретара дIатIадилла гIертача хорах ше дIакхетац, аьнна. Укхаза даь дикадар а водар а го деза. Вай дIадахачун нийсача наькъаца мах бе беза.

Татарева А. М. Горьке цIерагIча Зеленодольски завода судосборщиний бригадира **Е. И. Яокина** хьадда хьааьлар шоай предприятерча коммунисташта хеташ дар: болхлой — Российски компарти хьаяра тIехьа ба. Цунца цхьана ший коллегий цIерагIа цо тIахьийхар парте цхьоагIо лораяр, чIоагIъяр духьа XXVIII съездага ерригда компартеш КПСС республикански партийни организацеш яра йола предложени ялара, цунца хIараяр ший лоIаме а хулийташ.

Къамаьл дечо дикка теркам тIаэзар КПСС лоархIам лохбалара бахьанашта.

Оратора хетачох, партийни лоархIам лохбалара керттерча бахьанех цаI лархIа деза чIоагIача дефицитеи монополизмаи хьалашка ханал хьалха регулировани елга бера дIа а хийца, моллагIчоа хетар де ерригда шлюзаш хьа а йийлла, перестроечни хана харцахьа решенеш тIаийяр. ГIалат хила тарлу, бакъда, эггара новкъагIа дар да, аьлар къамаьл дечо, центральни партийни органаш, керттерча даькъе идеологически яраш мехка социализма деформацешца дIаболабьча къовсамага сатийна хьежаш яггIаше, из къовсам цун моастагIаша социализмана а КПСС-на а говза духьала берзабир.

КПСС лоархIама Iаткъ цун кулгалхой хиннача событех шоашта хетар ала массаза тIехьабусаш хилар, цар оагIорахьара къаьгга ориентираш ца хилар. Делегата конференци тIахьийхар тешшаме: «Тоъаргда!» ала. Вайна хIанз эшац ши духьа хилар, хIаьта эш хаьдда хьаалар — КПСС болхлой класси къахьегама халкъеи парти а йолаш юсаргья е цунах кхы тайпара хIама хургья?

Парте хIанз хала ха лов, аьлар КПСС Кемеровски обкома хьалхарча секретара **А. Г. Мельникова.** ХIаьта цун дукха бахьанаш да. Уж керда общество хьалъяра болча ленински нийсача наькъ тIара даьхача гIулакхий тактикера гIалаташ а сталинизма шерашка халкъа духьала гучадалийта доккхий зуламаш а да. Из сеца латтара шерашка парте дукха членаш, цу даькъе кулгалдечарна юкъера а тIехьа, нравственно талхар, коррупцена юкъе дакъа лацар, социальни нийсхо телхаяр, духовни цIена ца хилар да. ХIаьта парте перестройка дIайолаеш уж бахьанаш хьагуча а даьхар, дIа а довзийтар. ХIаьта аьрдехьара а аьттехьара а кIал кIийлэ а йоацаш критика ешше, ше дIадоладаьр чакхдаккха лерхIаш а я из. Оратора хетачох, цо партена, хIара коммуниста хьалхашка керда декхараш оттаду. Комфортность дIаьннай. ХIанз командашцеи лозунгашцеи нах хIама хьадара тIаберзалургбац. Нах тешабе беза, ше тешаш хила веза, хIаьта уж гIулакхаш хIама хьадешше де деза. ХIанз КПСС-гра тIехьадисар эшадара хьакъехьа хаьдда гIулакхаш чакхдахара масалаш эш. Цунах латт тахан парте вахарен балхеи маIаи. ХIаьта укхаза гучадувл, белгалдаьккхар обкома хьалхарча секретара, вай дерригда кхоачамбоацараши гIалаташи. Вай нийсача наькъах лаьца бе-бе хетараш дувц, цхьабакъда, укхаза духхьал къамаьл дувцарах бала пайда бац. Уйла а ца еш, харцахьа чакхдоахача гIулакхашца вай нах коммунистех, коммунисташ ЦК-ах а правительствах а ца тешара хьал хьакхеллад. ХIаьта, цудухьа цар тIаэцац кхы а кердагIа йола решенеш. Партийни актив, парте гIулакха мутIахьа бола нах центрера вIашдухьаленаш йолча решенех дIакхетабе гIерташ шоаш тувлабеннаб, хIаьта цунца уж шоаех тилла аппаратчикаш яха цIи тIа а йолаш, цигара дIа а бувлаш, дIаух.

Оратора кIоаргга анализ йир соахка кузбасски шахтераша яьча забастовка, цо вывод йир: партес чIоагIлуш латтача болхлой болама дукхагIа теркам тIаахийта безаш хилара.

21 июне конференце ший болх дIахохьоргба.

* * *

Сайрийна делегаташа В. И. Ленина Мавзолее венокаш дехкар.

(ТАСС).

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДЕ

Болх ца беш цхьа ди даьккхачул тIехьагIа 20 июне Йоккхача Кремлевски Двореце болх дIахо болабаьб Российски Федераце халкъа депутатий ЦхьоалагIча съездо.

Депутаташа Iуйрийнарча заседане юха а дувца доладир республика Совета членаш харжарах дола дош. Дагадохийтаргда оаха, хьалхагIа хинна голосоване ши тур чакхъяьнначул тIехьагIа палате вакантни нийс моттиг йиса хилар. ХIанз къайлагIа голосовани а яь, кхы а республика Совета нийс член хержав.

Юха а чIоагIа дискусси йолаелар Iаьдалах (РСФСР-е халкъа Iаьдала механизмах) йолча проекта хьакъехьа. ХьалхагIа съездо лардера лаьрхIа тIаийцача а дIахо кийчден депутаташа еннача поправкашка хьажеи аьнна редакционни комиссе дIачудення хиннача а документо бе-бе хетараш дувца баьхар депутаташ. Депутатех цхьан даькъа хетачох, цу тайпара документ тIаэца хьалха да. Вокхар йоах, из хIана йолаш йолча конституционни нормашца нийса доагIаш а дац. Лакхехьарча Совета комиссешка наьха санна тоаде дезаш а да. Шоаш дог тийша да, йоахар цхьабараша, из боккха политически лоархIам болаш хиларахи кхы тIехьа ца доахаш тIаэцанза дарг ца хиларахи. Кхы тайпа предложенеш а тийлар.

ДукхагIйолча голосаша лаьрхIар декрста проект дIахо тоайта РСФСР Лакхехьарча Совета комиссешкеи конституционни комиссеи дIачудала а цул тIехьагIа тIайоагIача халкъа депутатий съезде из дувца оттаде а.

Кхаьрача дийнахьа сайрийнарча заседане лерхI «РСФСР халкъа депутатий гIулакхаш Iалашдара ханна йолча положенех», хьалхарча аргIанна долча законий проекташ кийчъярахи республика Лакхехьарча Совета луча порученеехи бола соцам тIаэца а массови информаце средстваех дола дош дувца а.

(ТАСС).

Продукце дикал—керттердар

ЗЕ ДАРА НИКЪ БЕХКА

Массехк шу хьалха Iалаьмате во ювцаш яр Грозненски кога гIирс беча фабрика коллектив. Цун а ший бахьанаш дар: хадданза тIехьаюсаш, хIара шера паччахьалкхен декхар дукха тIадусаш, нийслора брак йолаш дIаяхьийта дукха продукци потребителаша юхаухийташ, итташ эзараш сомаш гIодаш текхаш, лоацца аьлча, даим паччахьалкхенна зе деш хьайоагIар из. ДукхагIча даькъе тикай тархеш тIа латтийсар фабрике хьабу кога гIирс. Из хьабеча дIаяхийта средстваш, къахьегам зехьа боврa,. Цудухьа, цига ара ца хецаш соцабир телата кога гIирс. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дувцаш, цкъа санна дуккхаза а цIенхаштта критика йир фабрикана кепайоазон тIа.

ХIаьта а фабрикера гIулакхаш укх тIеххьарча шерашка кIезиг-дукха бокъалгахьа дала доладеннад, кхы да ве-лалургволаш эргадаьнна хIама деце а. Укх тIеххьарча шин шера халкъа эша товараш арахецара паччахьалкхен план кхоачашъяьй обувщикаша, кердаьккхай шоай продукце ассортимент, кIезиг-дукха гIа дIахьалхашкахьа баьккхаб арахеца продукци дикагIа хилийтара а. «Н» индексагIеи договорни маьхагIеи арахеца продукци диазза дукхагIа хилийтар, лурчогIа 524 эзар сома мара пайда баьбеце, соахка цхьа миллион совгIа сом пайда бир цар паччахьалкхенна.

Цхьабакъда, фабрикера гIулакхаш махетта тоадала Iалаьмате гаьна да. Ахкаяхачара хьалйоалалац из. Цунах лаьца массехк масал доаладергда вай. Соахка оттаьлча ассортиментагIа кога гIирс арахецара планах лоархIаьяц фабрика коллектив. Кхалнаьха туфлеш хьаяра шера план 94,6 процентиахкай туфлеш арахецара задани 72,2 проценти, хIаьта маIача наьха телата туфлеш хьаяра задани 48,7 проценти мара кхоачашъянзар. Цу юкъа торгови организацешка дIа ца кхоачаш йисай кхалнаьха ахкана ювчаю, маIача наьха телата 77,9 эзар пара туфлеш, ерригда а 673 эзар сома маьха продукци. Кхы дикагIа дац цу лостамагIара гIулакхаш укх шера а. АссортиментагIа продукци арахецара паччахьалкхен план 89,7 процент мара кхоачашъяьяц фабрика обувщикаша. Арахецача ялх тайпарча кога гIирсах йиъ тайпарчун планах лоархIабац уж. Из бахьан долаш укх шера духхьал хьалхарча шин бетта торгови организацешка дIа ца кхоачаш бисар 39 эзар пара (берригда а 199 эзар сома маьха) кога гIирс.

Уж дерригда а кхоачамбоацараш шоай бехкагIа нийсденнадац, яхаш бехказа бовла а гIерташ, кхычарна бехк дIатIабилла гIерт фабрика кулгалхойи специалисташи. Цхьабакъда, бехк болчун мара хила йиш яц. «Мел кхийстача а ворда чарх цхьан кIарга тIа мара сецаяц» олаш да халкъа кица. Цунна а дайна, фабрика коллективо эсала болх барах бехк цар шоай ба. АссортиментагIа кога гIирс арахецара планагIа обувщикаш лоархIа ца бар керттерча даькъе нийсденнад производство йоаггIача хьисапе вIаштIехьа ца яккхарах, къаеннача оборудованехи технологехи пайда ийбарах, къахьегамеи исполнительски дисциплина во хиларах. Потребителашта договорни декхарех продукци мишта лоаттаю хьожаш боагIача хьисапе тIахьожам лоаттабац. Ший ханнахьа потребителашта продукци дIа ца кхахьийтарах укх шера духхьал хьалхарча квартале цар дIатекхад 39500 сом гIод.

Фабрика коллективо хьабеш бола кога гIирс ийдархой ди тIехьа къердашагIа долча хьашташа дIа мадеххара ца хилара бехке а обувщикаш шоаш ба, къаьстта аьлча, продукце дикала йолча директора заместитела Тутуевай, керттерча инженера Ташаевай. Стандарташеи технически хьалашеи дIа мадеххара йоаца продукци торгови организацешта дIакхухьийташ кIезига моттигаш нийслац фабрике хIанз а. ЛурчогIа август беттен соахка март беттен стандартизацеи метрологеи центра болхлой хьежачул тIехьагIа брак бир 1517 пар маIача наьха кога гIирси 748 пар мехкарий туфлеши. Укх шера апрель бетта брак яь маIача наха цIагIа ювхаю маьчеш 2100 сома маьха хилар. Из лакхе белгала мел яьккха продукци дIа ца йохкийташ соцае йийзар.

Укх тIеххьарча шин шера брак а баь, маьхала ца бсаккхийташ соцабаь кога гIирс 56800 сома маьха хиннаб. Хьабеш бола кога гIирс эсала хилара дола бахьанаш дукха да. Царех керттердар да из дикагIа хилийтара бсла бехктокхам предприяте кулгалхоша, специалисташа кхета ца бар, технологи телхаеш дукха моттигаш нийсъялийтар, стандарташа дIадехаш дар кхоачаш ца дар. Йолаш йолча технологически оборудованех кхетамца пайда ца эцар, болхлой квалификаци лэха йолаш юсаш хилар. Торгови организацешца дийца а дийца, поставкаш яра оттадаь дола договорни декхараш кхоачаш ца дар, кхыдараш. Масала, хьабаь кога гIирс во хилча цун мах чухьнахьа баккха безаш хул. Из бахьан долаш укх тIеххьарча шин шера фабрикана хинна зе 43800 сом да. Балха ха зехьа йоаярах дикка дукха продукци ара ца хецаш юс. Укх тIеххьарча шин шера прогулаш ярах, администраце бокъонаш а телаш, обувщикаш балха тIерабувлийтарах зехьа йоаяь балха ха 1448 сага-ди хилар.

Фабрика директора И. К. Атаева кхоачамболлаш дола балхаш даьдац продукци арахецара йола планаши халкъа эша товараш оттаяьча ассортиментагIа шоай потребителашта лоаттадара дсла договорни декхараши кхоачашдайтара, арахеца продукци тIа-тIа дикагIа хилийтара, белхлошкара, инженерно-технически болхлошкара доагIаш дар тIагIертта хьа а дехаш, чурча резерваех биза пайда ийбайтара, арахецача продукце ассортимент шеръяран из дикагIа хилийтарaи тIаерзаяь йола мероприятеш чакхъяхац.

Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараши кегари бахьан долаш бехка кIалъотта беза фабрика керттера специалисташ белгала а боахаш, уж цIенхаштта бехктокхаме эзар укх шера хьалхарча квартале цар беча балхага хьожаш хиннача республикански халкъа тIахьожама комитета болхлоша. Во продукци арахецара бехкеча дикала йолча директора заместитела — ОТК начальника Л. А. Тутуеванеи керттерча инженера А. Б. Ташаеванеи выговораш йир. Брак йолаш продукци арахецарах дIадахача шереи укх шереи материальни даькъе бехктокхаме ийзаб уж.

ДIахо иштта болх бе йиш йоацилга шоашта дIахайтачул тIехьагIа, фабрике нийслу кхоачамбоацараш цIенхаштта дувцийтар цу шинне предприяте коллективе. Болх лерттIа дIа ца бохийташ, баргал етташ дола кхоачамбсацараш дIадахара белгальяьккхача ялхайтта мероприятеех шийтта чакхъяьккхай хIанзлехьа, арахеца продукци дикагIа хилийтара лакха обсарле йола, керда 45 единица оборудовани дIа а оттаяь, болх бе йолаялийтай предприяте, шоллагIча ах шера спортивни кога гIирс арахеца болалургба обувщикаш.

Брак йола продукци арахецара бехке бола болхлой бехктокхаме эзаб. Ссахкеи укх шера хьалхарча кварталеи царга хьатакхийтад 15 эзар совгIа сом. Лоацца аьлча, мугIаререча обувщикашкара кулгалхошка кхаччалца барашта дIахайтад дIахо йодача хана хIанз санна болх бе йиш йоацилга, балха тIа нийслуча кхоачамбоацарий овлаш теда дезилга. Из цар дизза кхоачашдергхиларах теша дог доагIа, хIана аьлча, кхычахьара оарц а дена, из дерг ца хиларах кхийттаб мотт сона уж хIанз.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ТКЪАЬ ПХЕЛАГIА ЦЕХ?

РЕПОРТАЖ

«Грозненски машинашъеча «Красный молот» яхача производственни объединене коа я инженерни корпус. Цун йиълагIча этажа тIа я программни обработка бюро (БПО). МоллагIвар чувуташ моттиг яц из, яхаш дувц цун начальника Лисовой Виктор Яковлевича.

Паччахьалкхен боараме промышленни къайленаш йолаш хIама дий-теш укхаза? Дац. Цу помещене чу я объединене керттерча технолога отдела вычислительни комплекс. Министерски аналашка «Молот», аьнна, цIи а тилла, белгалъяьккха я из комплекс, хIаьта объединене машинашъераша цунах оал ЛВС — локальни вычислительни сеть.

Долче, кхетадеш да, цига къахьегаш боаца нах цига чу хIана битац. Укхаза укх тайпара хаттар хьалхашка отт: Сенна эш «Красный молота» кхы цхьаькха а «Молот»?

Доазол арахьарча мехкашкара уж санна йола комплексаш ийе йолаьй вай мехка мехкдаьтта доаха керда промыслаш болх бе йолаялийтарца дувзаденна. Цунца дувзаденна машинашъеча предприятешта реконструкци е йолаьй, цу даькъе «Красный молот» производственни объединене а еш. Числовой программни управлени (ЧПУ) йолча станокашца Iалашъеш я хIанз объединени. Керттерча даькъе доазол арахьарча мехкашкара хьакхухьаш я из. Дуккхача маьхах хьаийцача, хIанзарча хано дIа мадеххара йолча цу оборудованех боагIача хьисапе пайда эцалургбац йоагIача классагIа йола вычислительни техника юкъе ца йоалайича.

Миштай-теш лакхе белгалъяьккха комплекс? Цунна чуйоагIа кхо компьютори цхьа зIамига ЭВМ. Цунах цхьа система а еш, оптоволоконни кабелаца вIашагIхетта я уж. Английски метталa цун цIи йоаккх укх тайпара: «САД/САМ». Цун хьалхарча даькъо таро хулийт технологически процессашта автоматизированни хьисапе конструкторски кийчо е, архивни чертежаш увттаду, хIаьта шоллагIча даькъо вIаштIехьдоалийт ЧПУ станокашта йола программа кийчъе, хила маезза техпроцессаш белгал а йоахаш.

Программни обработка бюро ЛВС хьакхаьча цхьа шу гаргга ха я. Эггара халагIйола а хьахиннар дукха доацаш йола а ха я дIаяхар. Дерригда а юххьанца денз дIадоладе дезаш хилар: доацаш дар цу гIулакха эша литература. Английски метталара инструкци мара яцар. Практически опыт ца хиларах из Iомае хала яр. Программни обработка бюро (БПО) къахьегача дукха боацача болхлошта хьалхашка эттар дувцилга доацаш бехктокхаме а творчески къахьега дезаш а декхар дар. Бе беза болх а дукха бар. Йовза езаш яр электронни комплекс. Союзерча кхыча городашкарча шоай коллегашца дагабувлара командировкашка аха бийзар цар, дуккха литература деша дийзар, кIезиг-дукха Iомабаь а, английски мотт Iомабе бийзар. Тахан а тIехьа уж командировке аха безаш йола моттигаш кIезига нийслац, уж санна йола комплексаш вай мехка кIезига хиларца дувзаденна да из. Царех пайда ийбара даькъе кхоачамболлаш опыт яц, хIаьта заочно ийдеча хоамех дукха пайда балац. ХIаьта а ала доагIаш да, керттердар хьадаьд: объединене керттерча технолога отделе болх бе йолаеннай ЛВС.

ХIанз В. Я. Лисовойс яхачох, керда техника караерзаеш хиннача технологашеи программисташеи Iома мел даьчох бизза пайда ийбе болабича, комплекса болх шин сменагIа вIаштIехьбаккха мегаргболаш ба. Компьютораща болх барга яьккхай чертежий ерригда библиотека, ЧПУ станокаш программаца практически процессаш эргаяхара, тайп-тайпарча технически текстaшта редактировани яра йола методаш караерзаьй.

...Песоцкий Юрий Ильич комплекса инженер-технологи, керттера программисти ва. Комплексах йоахка тайп-тайпара оатхалаш сенна эшаш я дукха дийцар сона цо. Массе а тайпа дола чертежаш хьагойт хьаькъал долча машино, цар бесаш хувц цо, зIамигадар а тIехьа хьа ца хьокхаш дисац. Цо беча балхо цецваьккха вагIаш, цхьа юкъ яьккхар аз.

Ишта а вешта а, хетаргахьа, дукха ца говш «Красный молот» объединене ший тайпара ткъаь пхелагIа цех хургья. Объединенерча кердача станокашкеи обрабатывающи центрашкеи диллача хIанзарча хана эггара йIаьхегIа йола цех хургья цунах, лоацца аьлча, цунна тIаберзабаь болх беш я керттерча технолога отдела вычислительни комплекс.

Ховш махиллара, объединене болх бе йолаеннай технолога, программиста, конструктора къахьегам аттача баьккха йола ЛВС, долче, болхлочоа малагIа пайда боал цунах? Хьалхарча юхьигах юкъарчал доацаш хоалуш деце а, цунах доккха беркат доал болхлошта. Къахьегама хьалаш тоадергда цо, цунга дIадодар лохдергда. Нийса а ший ханнахьа яь а решенеш хьакхоачаргья болхлошка, долче, овсарегIа цар къа а хьегаш, боагIача боарамагIа дIагIоргба цар болх. Цунга хьежжа доккхагIа хургда болхлоша ийду алапеш. Иштта хул из дегIадаьхкача промышленни мехкашка. Иштта хила деза из вайцига а.

А. КАТАЕВ.

Грозненски электромеханически завода коллективо пхе бетта задани кхоачашъярах хавал хьалха рапорт делар. Товарни продукци арахецара план 8,3 процент тIеххкоачашъяьй. ХIаьта продукци маьхалъяккхара задани 123,8 процент кхоачаш а яь, планал тIех завода коллективо ехкай 874 эзар сом мах бола продукци. Ший потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а толамца лоархIаьй из.

Уж толамаш доахача диза дукъ дIаувза болхлой кIезига бац заводе. Царех цаI я кхоалагIча цехера штамповщица Самбиева Лейла. Ше кийчъеча продукцена юкъе цхьаккха тайпа брак нийсъялийтац цо. ХIара сменагIа нормаш 150 процент кхоачашъю. Ах шера задани хьанал дикка хьалха кхоачашъяьй Лейлас.

Предприяте дикагIа лоархIаш я Масаева Зайна Насраддиновна керте латтача малярий бригада коллектив. ОТК контролерий тIахьожам боацаш болх бу цо. Цхьаккха смена дIаяхийтац маляраша норма 160 процентал чухьнахьа кхоачашъяь. Цудухьа тоъал ха я уж июль бетта чотагIа къахьегаш бола. Яхье хьалхалатташ ба маляраш Магомадова Iайна, Наибова Нура, Сунтуханова Тамара.

Къахьегама ветерана, слесара-резчика Бетелгириев Абу-Муслима заводе болх бу ткъо шу совгIа ха я. Цу шерашка балха тIа Iалаьмате дика гIулакхаш карагIдийнад цунна.

Цехашта юкъе хьалхалатташ хьайоагIа Сатабиев Шамхан Эльбиевич керте латтача кхоалагIча цеха коллектив. Хадданза тIахьожам лоаттабу цо болх дикеи тIехдикеи мара ца байтара.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) маляраш У. Магомадова, Н. Наибова, Т. Сунжуханова; штамповщица Л. Самбиева; (аьрдехьара аьттехьа) слесарь-резчик А.-М. Бетелгириев, кхоалагIча цеха начальник Ш. Сатабиев.

К. БАШИРОВ.
И. ПЛИЕВА сурташ.

Доакъар Iалашдеча

БЕХКТОКХАМ КХЕТАБЕШ

Ховш ма хиллара, Назрановски районера «Экажевский» совхоз керттерча даькъе коартолаш кхееш я. Бакъда, цига цул совгIа, шура, дулха лаьрхIа доахан лeладеш цхьа ферма я. Из а лерттIа болх беш яцар дIанхача шерашка. Цу хьакъехьа совхоза кулгалхоша бе-бе бахьанаш доахар ер дац е вож тоъац, яхаш. ХIаьта цун бахьан дар шоай ханнахьа доакъар Iалашдара терко ца яр, хьайбашта доаггIача бесса Iунал ца дар, цига къахьегача наьха йоакхо ца яр. Хьожаргда вай хIанз мишта латт совхозе доакъар Iалашдара гIулакх.

Боахаме укх шера бIаь совгIа гектара тIа вIашагIъэяь рапси рожи, иштта кхы йола культураши хьалкхеяьй. Цул совгIа, 100 гектара тIара йол хьакха лаьрхIад. Иштта дIадийна ка бола ялат да. Укхаза духхьал доакъар кийчдара, ялат чуэцара лаьрххIа бригада вIашагIъеллар. Цунна кулгалде оттавир балха говзал лакха йола механизатор Тумгоев Салан-Гири. Массехк саг чувоагIача цу бригада ханнахьа эшаш дола Iунал а даь, рапси рожи дIаювргйолаш лаьтта кийчдир.

Тахан дика латтача хаоттамах пайда а эцаш, даггара доакъар чуэцаш я из коллектив. Рапс хьокхаш ба механизатораш Толдиев IбрахIими Шанхоев Яхьяи. Цар дийнахьара нормаш дикка тIеххкоачашъю. ХIаьта цар силоса лаьрхIа хьахьекха рапс дIакхухьаш ба Алиев Исраили Точиев Дауди.

— Рапс геттара дика хьийкъай — йоах Тумгоев Iалаудина. — Гуш да коллективо хьийга къа эрна ца дайнилга. Укх шера со раьза волаш доал дир цунна новкъосташа. Цар хьалха даха ца дезаш ший ханнахьа агротехнически гIулакхаш чакхдаьхар. Аз кхетадечох, уж балха тIера хилара бахьан латт арендни подрядагIа къахьегаш хиларах. Нагахьа санна, къаьнарча IаьдалагIа тхо болх беш хиннадаларе хьанаьхк Iа ер де, новкъост Iа вож де, яхаш, царна тIехьа латта везаргвар са. Бакъда, тахан цар алапи беча балхах тийша да. ХIаьта цо, ховш ма хиллара, балхацара безам совбоаккх. Цудухьа оаха доакъар сиха, цIена чуэцаш латт.

Арендни подрядагIа къахьегача бригада таханарча дийнахьа 900 тонн силос лаьттах еллай. ХIаьта цул совгIа, рапс хьакха йолаелча денз совхоза доахана хьалхашкара моша доакъар дIахьдадац. Таханарча дийнахьа царга дIакхаьчай 400 тонн рапс..

Бригада цхьабола членаш аьла лаьрхIа буц а сух а хьокхаш ба. Цар хIанзле бIаь гаргга тонн йол кийчъяьй. Цига дика къахьегарца белгала баьннаб механизатораш Арапиев Салмани Итазов Хьасани. Ховш ма дий, довкъашкара, аьллешкара буц хьокхаш вола механизатор лакха говзал йолаш хила везилга. Масала, Салманеи Хьасанеи буц цIена, сиха хьокх. ХIаьта цар хьахьеккхар ловсара а яхийта, кIалтIатох бригада доакъошхоша, цул тIехьагIа, цунах холаш ду.

Соца къамаьл деш Салмана аьлар:

— Цхьаццайолча моттигашка буц сов листа тIаьнна хиларах косилка низткъа мара дIайохалац. Бакъда, тхо сих ца а луш, махулла цIенагIа хьахьакха гIерт из. ХIана аьлча, Iан замалахьа аьла паркх дуккхача хIаман маьхе хургба. ХIаьта сона хетачох, тха укх шера доакъар дукха кийчде вIаштIехьдаргда. Тха бригада укх даьгIенашкара цIаьккха а доакъар чуэца лерхIаш я.

М. БАРАХОЕВ.

Къаьстта бехктокхаме ха я хIинз республикерча консервни предприятей коллективашта, хIана аьлча колхозашкеи совхозашкеи укх шера дика хьийкъа хьахинна а хьахулаш латта а баьцадаараш, сом шоаш боахамашца даьча договорашка хьежжа сиха хьачу а эцаш, ца талхийташ, доа ца деш чанхдаха дезаш я уж. Лоацца аьлча, консервиц продукци мамогта дукхагIеи дикагIеи хилийтар цар сийлен декхар да. Цу гIулакха лерттIа кийчо а еш, кердача сезонагIа биззача низаца болх дIаболабара йиллача ханей дикей капитальни ремонт яьй Грозненски консервни заводерча ерригача цехашта, технологически линешта. Тахан а тIехьа кабачкеш, помидораш, нарсаш, массе а тайпара сом хьачуэца а чанхбаха а мара ца безаш кийча латт уж.

Укх шера шоллагIча июне духхьашха кердача сезонагIа предприяте хьакхаьча моша горох чакхъяха йолайир консервщикаша. Бетта планагIа ши миллиони 900 эзари банка моша горох кийчъе езаш ба уж. Кхоачашдулургдийтеш уж декхараш? Керда сезон дIайолаеннача хьалхарча итт диинахьа баьча балха итогаша хьахьокх царех уж лоархIабергхилар. Цу деношка цхьа миллион совтIа условни банка моша горох арахийцай цар. Дукха хIама цаэшшаш еррига а лакхерча сортагIа а я из.

Уж толамаш доахача шоай декхараш кхоачашдеш бола консервщикаш кIезига бац укхаза. Царех ба закатчица Амагова Айза, ОТК контролер Умхаева Ася, бригадир Исханова Гуля, закатчицаш Байбулатова Лариса, Даргаева Сацита, консервщикаш Парагульгова Марем, Салтагираева Хижан, Хататаева Зулай, кхыбараш. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 110 — 115 процент кхоачашъю цар.

СУРТА ТIА: болх беш я закатчица Амагова Айза.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЭСАЛА ТОВАРАШ ЧАКХ МА ДУВЛИЙТА

Дика доаца товар ийцача сага мел бохам хул хов вайна. Статистически даннеех, шера вай мехка хIара сага дIалаьрхIача кхоккха пар кога гIирс арахец. Вайна из хоалуш дий? Дукхалга диллача тикаш хьалйизза латт кога гIирс, цхьабакъа, наха эшаш бар боацаш ба цига. ВIалла а тоъаш бац модельни кога гIирс. Нагахьа торговле из хьакхаьча моттиг ниисъелча а, хеттача тайпара дика хилац.

ХIанз, торгови организацешка кхоачамболлаш товараш доацача хана, эсала хираш доацача хана, эсала хиларах продукци маьхала ца йоаккхийташ соцайнча, коьзагIбаьнна хьувза болалу цу предприяте кулгалхой. Хьаэцаргья вай республика моттигерча промышленноста министерствана чуйоагIаш йола «Малх» яха производственни объединени. Цига хьаю чемоданаш-дипломаташ миштай хьежар стандартизацеи метрологеи Нохч-ГIалгIай центра болхлой. Из продукци арахецаш йола участок ГIойтIи я.

Хьажара хьакъоастайир ОТК гIолла чакхъяьнна цхьа бIаь чемодан-дипломат. Царех пхиъ стандарто дIадехарашка хьежжа хиланзар. Укхаза ший тайпара киловзал оттаяьяр Р. М. Лорсанов керте латтача объединене болхлоша. Маркировка тIа «Малх» яха дош а ца оттадеш, цIагIа къахьегара йола комбинат, аьнна, латтар. Из бахьан долаш чемоданаш-дипломаташ маьхала ца йоахийташ соцайир, ниисденна кхоачамбоацараш дIадаххалца йолча хана. Дика йоаца продукци арахецарах бехке волча мастера протокол а оттадаь, райисполкома административни комиссега дIаделар.

Из даьлга шоашта хайча, объединене кулгалхоша дIакъайлар чемоданаш-дипломаташ арахецаш йола участок, хIаьта мастер балхара дIаваьккхар.

Цхьаццайолча предприятешка пайда ийбу ха тинна долча нормативно-техническихи документацех.

Масала, хьаэцаргья вай директор Гайтаров Руслан Магомедович вола Аргунски «Пищемаш» яха завод. Укх шера цхьоалагIча январе денз ткъесталагIча мартага кхаччалца М-132 яха роторни питатель арахецача цу предприяте коллективо пайда ийбаьб ха тиллийтача технически документацех. Цудуъхьа стандартизацеи метрологеи центра болхлоша маьхала ца йоаккхийташ соцайир уж питателаш, дIахо пайда эца йиш йоацаш дIадаьккхар технически документаци. Предприятена уж белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадоахилга тIа а дожадеш, экономически санкци йир 126850 сома маьха. Госбюджете дIачудахийтар 21653 сом. Завода керттерча инженера А. М. Вазаевнеи керттерча конструктора заместитела М. А. Юсуповнеи протокол а оттадаь, царна боагIаш бола бехк байтара дош дIаделар райисполкома административни комиссега. Хозрасчета хьалашка уж санна дола кхоачамбоацараш ниисдала йиш яц, аьнна, хеталу. Цхьабакъда, цаI тIакхаьча из кертагIа даккхалца, яхаш леладеш да цар из гIулакх.

Уж санна дола хIамаш кхачан продукци арахецача ниислуш хилча, вIалла а ла мегаргдолаш дац из гIулакх.

Нохч-ГIалгIай АССР минторга чуйоагIача общепита торгово-закупочни объединени (Я. Мамилов) декхарийла я юкъарча кхачан предприятешта эша хIамаш лоаттае. Базе доацаш да материально-технически документаци, кхачан товараш маьхалдахара ха тиллийта йий хьожаш тIахьожам лоаттабац укхаза. Баьцадаарашца, нитраташи пестицидаши йий хьожаш а тIахьожам лоаттабац, поставщикашкара шоашка хьакхаьча продукци дика хилара тешал деш дола удостоверени а доаццаше.

Стандартизацеи метрологеи центра болхлой хьежача царна гучадаьлар укхазарча свеклай шин тоннах нормагIа йоагIачул кхозза дукхагIа нитраташ увш хилар. Из чIоагIа кхераме да наьха унахцIенонна. Хьажа ца а хьожаш, шоай поставщикашкара продукци хьа мишта ийцай цар? Продукце дикала тIахьожам лоаттабара, эшар базе доацаш да. Лаборатореш йолаш я санэпидстанце, НГIАССР Агропрома систе̇ме, кхачан лаборатори я стандартизацеи метрологеи центре. Продукцена хан-ханнахьа анализаш яра царца договораш де йиш я тайп-тайпарча организацеша. Оаха леладер чакхдала мег, яхача принципагIа болх бе йиш яц хIанз.

С. ЗАХАРЧЕНКО,
стандартизацеи метрологеи Нохч-ГIалгIай центра госинспектор.

КПСС обкома отдела

◆

ХОАМ

Оаха хоам бу, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома общественно - политически центре (Шеча Фронтовикий ул., 12) укх тайпара хIамаш хургхиларах:

Укх шера 22 июне 17 сахьат даьлча къахьегама законодательствахи социальни проблемаехи лаьца бахача наха лаьрхIа консультаци ю ИНУРКАЕВ Абдулла Нурмагомедовича — къахьегамеи социальниш дешашта йолча НГIАССР паччахьалкхен комитета председатела.

Укх шера 23 июне 10 сахьат даьлча гражданаш тIаэц ХАДЖИЕВ Султан Напбовича — Iалам лорадара йолча НГIАССР паччахьалкхен комитета председатела.

15 сахьат даьлча «Диалог» яхача дискуссиони клуба заседани хул.

Тема: Саг. Культура. Нравственность.

Бахка безам бола республике баха беррига нах хьех цига.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома идеологически отдел.

Зулам... Бекхам боацаш да-те из?

«Ленинан некъ» яхача газето дукха ха йоацаш кепатеха араяьккхай Сталинеи цунна тIехьа лаьттача тийшача балхий говзанчашеи даьча зуламий унзарча къематах йола газет дешарий кхы цIаьхха а дегIа зулам бодаш, дог тохадолийташ йола материал. Газет дешараштa хов, теша хала дале а, мехках даьхача халкъашта мел къиза низаш даьд Iобохьийтача наькъагIа а Iокхаьча бала хьега кердача моттигашка Iоховшабаьча а.

Газет дешарашта хов, мел чIоагIа къизал лелаяьй нах мехках боахача юкъагIа а. Кхы а хьалхагIа «Грозненский рабочий» яхача газето хоам баьбар лоамашкара шаьрача Iоъарабаха транспорт ца тоъаш хиннача Хайбах яхача юрта бахача наьха кхел мишта ниисъеннай. ВIалла шек а боацаш цхьан отар чу дIачубехкаб боккхий нах, кхалнах, бераш, тIаккха чура саг араваргвоацаш отар дIа а къайла, ширача замалахьа хиннача нах буача а акхача а наьха мо мара кхы къахетам боацаш, цIи техай нах чубоахкача отарах. Йокъ яьй бIаьш болча боккхийча нахах, кхалнахах, берех.

...Даьхене юха цIакхаьчача хьалхарча деношке а денз ладувгIаш хиннаб дукха урусмартановцаш нохчий къам мехках доаккхача денош ка дарба дайташ районни больнице баьдача а могашалга диллача дIабохалургбоацаш хиннача а шоай гаргарча нахах фу хиннад ха гIерташ.

Къам Iодугача хана гIовтта низ боацаш биса больнице баьдача наьха кхелах хетараши дийцараши дукха а тайп-тайпара а дар. Дувцаш хозар военни госпитальни эшелонаца уж Средни Азе дIабигаб яхаш. Цхьабараша йоахар, уж «Студебекераш» яхача машинаш тIа бетта, хьунагIа хьал а бига, цига тоъаш йийтта боабаьб.

— Фуд царех хиннар, мишта хиннай цар дIахора кхел? — массехк шу хьалхагIа цу хаттара духтIавала лаьрхIар Туликов Руслана, КПСС Урус-Мартановски райкома идеологически отдела заведующе, хIаьта иштта цун новкъосташа а.

Жоп корадир къоаношкеи хьалхагIа денз цига баьхача нахаген дукха хийттачул тIехьагIа. Уж бар хьалхадаьккхараш: вай Iодахьийтале райбольница коа баьккха боккха кIоаг хиннаб, сенна баьккхабар хац, больница цIеношта баьккхабале а е кхыча гIулакха баьккхабале а, болаш хиннаб. Вай цIадаьхкачул тIехьагIа гуш хиннабац из. ТIаккха цунца дувзаденна кхыдола хаттараш а эттад: мичахьа бар-хьогI из кIоаг? Хьан а сендухьа а дIабикъаб из?

...Иштта, райбольница коа болх бе йолаеннай экскаватор, низ болча механизмо шорттига, лоралуш хьалбоаккх тIагIоллара лаьттан цхьа тIоа, пул тIехьагIа цхьаьнха а. ТIаккха хьагучаьювла яьлар... Керта тутеш, кагий а йоккхий а керта тутеш, пхандарий, настарий, пхьарсий тIехкаш, наьхка улгаш... Цар ядар кегаенна хиларга хьежача, къназгIча тайпара хIамаш еттаенна хилар гуш дар. Цхьан метте бартала иллача кхалсага кулгий тIехкаша ший наьхка улга тIа хьатIатоIадаьча бера тIехкаш йоахкар мархIа хIанз а. Малаш ба уж? МалагIча аьхкан сибате бийрзача къназача нахах лорадеш хиннай из кхалсаг-нана ший бер тIеххьарча минуташка?

Цу дерригача хаттарашта, гучох, жоп лургда районнии республиканскии прокуратурерча эксперташа. Юххера а чакхвоалаш ала безам бар са: зулам даь долаш да. ТIаккха, юха ца соцадеш, цунна тIехьа диниза даргдоацаш да зуламхошта дола таIазар а. Тешшаме, хIанз а тIехьа вIалла шек а боацаш, паргIатта Iеш хургба цу унзарча февральски деношка бехк боацача наьха цIийла голингашка кхаччалца шоай пхьарсаш доахкадаьрех кIеззига боаца цхьабараш. Шеко йоацаш хIанз а дийна хургба цу довна бехкебараш бувца йиш йола лораш.

ДIахо а... Хайбахе бIаьш нах цIи теха боабаьб, хIаьта Урус-Мартане къизагIча тайпара даьхад цар синош. ТIаккха мишта аргда цу тайпара зуламаш Нохч-ГIалгIайчен кхыча райцентрашка а юрташка а даьдац, аьнна? Тхона хетачох, республика правительства лаьрххIа комисси вIашагIйолла езар 1944 шерара зуламаш тахкара.

А. САДУЛАЕВ.

СУРТА ТIА: декъий чудаьхка кIоаг хьабеллаш йола цхьа юкъ.

М. МАДЕЕВА сурт.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Доладур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеи, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелеи, 2, 10, 12, 22, 26 маеи, 7, 14 июнеи арадаьннача газеташ тIа).

Барсукаев Бейболт, 1875 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бабкиев Сергей Кузьмич, 1882 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Аурбиев Хамби, 1870 шера Ножай - Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Даттых яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Альмурзиев Элбуский Элбузар, 1864 шера Назрановски района Наьсар - Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аллероев Мусса Арсиевич, 1879 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Пседах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Талипов Дауд Темерханович, 1879 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пседах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Якимов Иван Иванович, 1878 шера Ленинградски области Жога яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, цхьаннахьа болх беш а вахаш а хиннавац, 8 шу суд яьй.

Эльмурзаев Асхаб, 1882 шера Атагински района Ерыш - Мирза яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ерыш-Мирза яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шуганиов Шабаз, 1873 шера Шатойски района Вашендорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Вашендорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чикури Михаил Иосифович, 1866 шера Дубешски района Чулурт яхача юрта ваьв, гурже, парте хиннавац, нокхарий леладер, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чалгиев Даба, 1867 шера Шатойски района Гатын-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте, хиннавац, госбанка хаьхо, Шатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Индербиев Коди, 1861 шера Сунженски района Лундар - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сунженски района Асланбек яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зубов Дмитрий Яковлевич, 1881 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Земцов Иван Иванович, 1864 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Егорычев Степан Максимович, 1876 шера Челябински области Матюнино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, кустарь, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Душаев Заурбек, 1881 шера Ножай - Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Данаев Абубакар, 1885 шера Староюртовски района Шеди - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шеди - Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Дирнев Тайсум, 1882 шера Ножай - Юртовски района Бельты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бельты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дениев Ахмет, 1864 шера Надтеречни района Ногай-Мирза - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сунженски района Маковкин яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Даев Ибрагим, 1872 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Даев Ика, 1877 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 ш усуд яьй.

Гакаев Цики, 1885 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гуни яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Висингиреев Абдулмуталип, 1877 шера Староюртовски района Зибер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац колхозхо, Зибер-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бурцева Евдокия Федоровна, 1876 шера Сунженски района Ассиновски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, цIеннана, Ассиновски станице яхай, 8 шу суд яьй.

Темирханов Тима, 1873 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, бежа Iу, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Солтакиев Джеби Темирхаджиевич, 1872 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Пседах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сагов Элберлий Яхьъя, 1906 шера Ачалукски района Йоккхача Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Йоккхача Ачалкхе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сидельников Федор Афанасьевич, 1885 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пициев Вези, 1867 шера Веденски района Ца-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ца-Ведено яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Парчиев Идий Оарцнакъа, 1882 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Натуев Джемиха, 1881 шера Ножай - Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Зандак яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мишиев Авалу, 1861 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старый Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Освад, 1871 шера Ножай - Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Бейботий Мухьмад, 1876 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кюхерсаев Юсуп, 1872 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хаьхо, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кучеров Иван Спиридонович, 1880 шера НГIАССР Закан - Юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Куьгов Чучий ИсмаIал, 1873 шера Ачалукски района Йоккхача Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Йоккхача Ачалкхе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Курин Ефим Осипович, 1869 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Картоев Джанхота Бексолта, 1867 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Экажкъонгий - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исаков Магомед, 1881 шера Саясановски района Саясан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Саясан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Интербаев Туту, 1876 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Имиев Хажмурад, 1877 шера Чеберлоевски района Чубак - Кенерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чубак-Кенерой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ибрагимов Лука, 1865 шера Староюртовски района Зибер - Юрта ваьв, нохчо, парте, хиннавац, колхозхо, Зибер - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зубайраев Термола, 1871 шера Саясановски района Энникале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энникале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дзортов Висангерей Сапангиреевич, 1879 шера Назрановски района БурокIала ваьв, нохчо, парте хиннавац, зернохранилища хаьхо, БурокIала ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джамбеков Дадик, 1879 шера Чеберлоевски района Сольберой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сольберой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дербишев Кели, 1882 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Демильханов Гермха, 1867 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Давлетмирзаев Цинца, 1875 шера Чеберлоевски района Бугачарой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бугачарой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Горчханов Ахмад, 1872 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гандаров Инарбий Атаби, 1879 шера Галашкински района Мужеча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Мужеча ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гайханов Мады, 1882 шера Гудермесски района Энгель - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгель-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Газиев Юсуп, 1875 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Султыгов Бексолтий Мухьмад, 1876 шера Назрановски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Яндаре ваьхав, 10 шу суд яьй.

Газиев Шовхал, 1886 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, СоагIапча ваьхав, 10 шу суд яьй.

Газгиреев - Евлоев Теркхий Ахьмад, 1897 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, школа хьалъеча экспедитор, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гадамаев Вора, 1866 шера Саясановски района Салсан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Саясан яхача юрта ваьв, 10 шу суд яьй.

Ватаригов Сулейман, 1876 шера Чеберлоевски района Ихарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ихарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Величко Емельян Маркович, 1859 шера Донской округа Макеевка станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина гIулакх деш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бузоверов Максим Антонович, 1877 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, хаьхо, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басаев Балик, 1882 шера Чеберлоевски района Торсин - Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Торсин-Аул яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басханов Шуку, 1870 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басханов Селемби, 1885 шера Саясановски района Ялхой - Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхой-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баршаев Ката, 1861 шера Шалински района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байтулаев Осман, 1876 шера Гудермесски района Энгель - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Энгель-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ахтаев Чаги, 1872 шера Чеберлоевски района Хиндой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хиндой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев Мирзабека Ахьмад, 1877 шера Назрановски района Наьсар - Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Асалиев Сапарби, 1877 шера Чеберлоевски района Бугачарой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бугачарой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Арсанукаев Лорсанука, 1871 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Амаев Мусаит, 1867 шера Чеберлоевски район Поле-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, иждивенец, Поле-Аул яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Авторханов Джунид, 1880 шера Урус-Мартановски района ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдурахманов Илес-Хаджи, 1903 шера Саясановски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Аллерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулмежидов Эдельмежид, 1882 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Яковлева цIерагIча колхоза правлени председатель, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулаев Башта, 1883 шера Чеберлоевски района Ачелой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачелой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чеботаев Никита Абрамович, 1870 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шамардина Мария Акимовна, 1867 шера Ставропольски края Николаевски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, цIеннана: Карабулакски станице яьхай, 8 шу суд яьй.

Храмов Семен Прокофьевич, 1866 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, иждивенец, Карабулакски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Холоднов Петр Евстафьевич, 1870 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасиев Якуб, 1875 шера Надтеречни района Беной-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тутаев Асхаб, 1885 шера Саясановски района Тазен - Кала яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Тезен-Кала яха юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мержоев Абаз, 1882 шера Ачхой - Мартановски района Бамут яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ворошилова цIерагIча колхоза колхозхо, Бамут яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мацигов Мусост, 1890 шера Чеберлоевски района Сальберой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Косарева цIерагIча колхоза председатель, Сальберой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Масхудов Усман, 1885 шера Веденски района Хаттуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хаттуни яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Марзиев Iохар - Хьажий МурцъIал, 1870 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Наьсар - Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Хьажукий Iусман, 1908 шера Назрановски района Аьлтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, «Чечингторг» продавец, Назрань яхача поселке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мазаев Кади-Магома, 1876 шера Итум-Калински района Гатын-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Итум-Калински района Гатын-Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомаев Мутихаджи, из **Мутиев** Лабазанхаджи, 1867 шера Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадов Маху, 1880 шера Шаройски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Химой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Маалигов Исмаил, 1877 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Куриев Мусостий Муса, 1880 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Клименко Василий Гаврилович, 1883 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ассиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаштыров Джослахьажий Бек, 1862 шера Аьлтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Аьлтий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасуев Махмуд, 1907 шера Старо-Юртовски района Аду-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьехархо, Аду-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасанов Бока, 1867 шера Шаройски района Малжик яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Федорченко Федор Иосифович, 1875 шера АЧК Константиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Сунженски района Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умаев Иса, 1872 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тумгоев Куркий Тарми, 1874 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Товмирзаев Суаип, 1872 шера Чеберлойски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дай яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Темирбулатов Энки, 1867 шера Чеберлойски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дай яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тебоев Товботий Темарсолта, 1874 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Султыгов Хоасбот-Хьажий Юсуп, 1879 шера Назрановски района Экажкъонгий - Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, хьун заготовитель, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Садулаев Сааду, 1882 шера Чеберлойски района Кулой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кулой яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

(ДIахододар хургда).

Хьоашалнаькъан Iаьла

МОАКХАЗА КХЕРА

Со гIалгIа ва.
Са гаргала гаргара дай —
гаргараш,
хIаьта кхоачара
мехкара мехкарий-ноакой —
хьаьрса-ал мосаш
хинна алмасаш.

Дукха мехкаш дайзад соне,
дукха лаьттеш хьийшад аз
ГIалгIайче — Эса-чIожа
кхачалехьа,
йовзарехьа ГIинбухен
Кавказ:
Албани,
Урарту,
Митани,
Хетта...
Уж ерригa йистеш —
са дега йистош —
са уйлан галхьуоккхаре —
са халкъа вахара наькъо
лусташ,
вIашагIхетте...
Йийзай сона
дахка дезденна,
шим къовлабенна шинар
санна йола Шинар —
Шумер.
Йовз хьалдий Ура
хIера урам,
Гудеа, Галгамеш
хиннав со цига.
Ца кхеташ, ца кхоачеш
моттиг яц:
ГIирма аре — Галгари,
КIолхитIе, Мисаре,
Сури, Сиккам...
Евразе мел долча къамашца
дIаийнад,
Евразе мел долча къомех
хьахиннад
са къам!
Тайп-тайпарча бесай
селаIад,
бес-бессарча эзай цIов, —
са зIамига турпала халкъ,
дунен тIа хьо хоза тов!
ДикагIа мел йола оамалаш
йоахк хьох,
ХозагIа мел дола гIулакхаш
доахк хьох!
Хьо тара да
кхыча къамашта, са халкъ,
хьай хьашташца.
Хьа вошал да
дунен тIа мел даьхача е
дахача халкъашца.
Палеолита, мезолита
ханашкара хьабоагIа,
хьа ира, шира мотт.
Филантроп хиннавац,
синантроп хиннав
хьа сийлахьа Пхьармат!
Аз доккхал ду
са гIалгIа волаш,
ГIалгIайче
сай даьй мата йолаш,
ГIалгIай мотт
сай наьна мотт болаш.
Лаьтта мел долча метташца
бувзабенна ба са мотт.
Лаьтта мел долча мехкашца
хоттабенна ба са мохк.
Цхьаъ да Лаьтта.
Цхьаъ да Халкъ.
Цхьан Дешах-Уйлах
хьахиннад.
Айлама мел дола меттащ.
Халкъаш, меттащ — вежарий,
мехкаш, лаьтташ — лоалахой,
Лоалахоех - вежарех латт
ерригa адамле.
ХIаьта а
машар бац Лаьтта.
Миллионаш шераш хьалхе
шин кога тIа эттача маймало
хьальийцача мовкхазача
кхерах
атомни бомба хиннай
хIанз...
Герз да приматах саг
ваьр...
Герз да сагах... йокъ
ергъяр,
нагахь вай кхетам,
дIахо йодача хана
сома ца боале,
къахетаме ца хуле...
Тайп-тайпарча нигаташа
дийкъача доккхача дунен
тIа
юкъара ди хинна дIаэттаб
тIом хьарах бола кхерам.
ТIема чулатт адамаш.
Масса а миноте,
са ца хьеташ, къахьегаш,
цар кулгащца хьа мел дер
тIема ена кийчоно дIадуъ...
ТIом — Ваал, Молох, МарсI..
Синнела - боаране
шоай синош кхухь цунна
наха...
Бутув шан замалахьа —
дIунгала гIора мурагIа
баьдеча хьагIар чу ше
Iомаьча оамалех
къаста тигац,
Бетта тIа кхаьчача саго...
Бакъда, вай хана
валар да, хIалакьхилар —
алхха
ХIомо хIабилис мара ца
хилар,
робот хилар...
Дицде йиш яц саго,
моцагIа денца,
ше саг хила гIийрталга,
Кизга чу санна,
историе чу хьежаш
хила веза из тахан.
ТIаккха мара ховргдац,
могаргдац цунна
цIена кхоана хьекхолла.
ХьатIакхаьчай
вай Лаьтта — Планета
ЦIеча Жейна тIа
дIаязде доза ха.
Со гIалгIа ва.
ГIалгIа волаш,
гIалгIай мотт лебеш,
гIалгIай мехка-мата
ваха безам ба са
дуне мел латт —
абаде ди делцца.
— Амин!

1986 шу.

ВАЬЧА ЮРТА

И. Базоркина 80 шу дездар

ДIадахача шоттдийнахьа Мочкъий-Юрта чувоалача аьрда оагIорахьарча майдан тIа Iуйрийна итт сахьат доалаш Iалаьмате дукха адам гулделар Нохч-ГIалгIайчен тайп-тайпарча миIингашкара.

Вай республике саг вац гIалгIай халкъа сий дола воI, беррига мехка цIихеза йоазонхо, гIалгIай, советски литературана лард едларех паI вола Базоркин Муртаза Идрис ца вовзаш. Цун юбилей яр ваьча юрта езъеш хиннар.

Къаьстта гарга ба Идриса вахара а кхоллама а никъ халкъа образованена, цун произведенеш школа ш к а Iомаендаь хинна а на Iеш. Ший болх цо дIаболабаьб юртарча школе. Педагог, просветитель, йоазонхо прозаик, драматург — иштта да цо гIа баьха лагIаш.

Цудухьа хургдар-их Базоркина кхоллам дика бовзаш, безаш, цунгара дуккха дика хIамаш Iомадаь волча Наьсарен районо заведующес Кодзоев IиIсас цу цIейга доккха дакъа лацар а.

Дег тIара доагIача дешашца цIей дIадоладир КПСС Наьсарен РК секретара М. Тумгоева.

Дукха бар йоазонхочох дIайха дош ала ловш бараш. Цун вахар айхха дувзаденна да театраца, киноца. БIаьш, эзараш болча наха дег тIара безабеннаб цун турпалаш Калойн Дали. Кхы мелдар дIадаьлча а, гIалгIай халкъа юхь-сибат мадарра хьахьокхаш йолча цу произведене геттара чIоагIа везавалийтар Базоркин книжкаш дешарашта.

Йоазонхочун вахара а кхоллама а наькъах дийцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара А. Д. Яндарова. Юбиляр дег тIара дакъала а вувцаш, дIахойодача хана цун ираз-аьттув балар ловш бокха ловца а баькхар цо.

ВIашагIкхийттараштa хьалхашка йоазонхочун кхолламах лаьца доклад йир Наьсарен района «Ленина никъ» яхача газета редактора Дидигов Бориса.

ГIалгIай къаман керда вахар дIадолалуча, йоазон, метта, дешара литература юкъиге Идрисаца цхьана лаьттарех волча гIалгIай къьаьнагIча йоазонхочун Озиев ИсмаIалий Салмана дукха дар цу дийнахьа дувца.

Даим къона латтача поэта дег тIара доагIача дешашца хоастайир цо Идриса къона къоанал, дагалийцар кхолламах, вахарах дизза дIадаха шераш.

ГIалгIайчене цхьаккха а миIинг яц Идрис ца вовзаш, ца везаш. ЦIей долча баьхкабар цун турпалий ролаш ловзаеш бола нохчий а гIалгIай а театрай антераш, гIалгIай юрташкара къахьегамхой, бокхий нах.

Идрис даькъала вувцаш, массадолча къамий барт цаI хилар, йоазонхоша халкъа из хьалха дахар ловш, ловца баьхкар Iалама наьха цIерагIа къамаьл даьча Наьсарен районерча молла БIарахой Асхьаба.

Дукха совгIаташ денадар тайп-атайпарча предприятей, совхозий къахьегамхоша Идриса, бакъда, эггара доккхагIа дола совгIат дег тIара доагIа дIайха дешша дар.

ЦIей дездеча баьхкабар КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхара секретарь Ш. Гадаев, БЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Х. Бугаев, иштта кхы дуккха а партийни, советски болхлой.

Гулбеннараштa хьалхашка къамаьл дир СССР халкъа депутата Х. Фаргиева.

Дегаш гIоздаьнна тIапийпар наха Базоркин Идриса ЧИГУ сийлен профессор яха цIи яларах бола хоам.

Торжественни дакъа чакхдаьнначул тIехьагIа из ерригa аре екайора Евлоева Раяй пандара оазо. ГIалгIай ширача а кердача а халхара ашараша дегаш ураоттадаь кагий нахи мехкарийи халхара бIал боаккхаш бар.

Цхьайолча ашараша бIаьшерий боадонгара йоагIа уйлаш керта чу йоссайора.

Безаме, массанена а дегагIоз йолаш чакхдаьлар цIей. Йоазонхочо дIахойодача хана кхы а дуккхача наьха кердача книжкашца дегаш гIоздоахаргхиларах тешаш бар юбиляр везве гулбеннараш. Боккха кхаъ хиннабар цу цIейх Идриса юртахошта а.

Х. АУШЕВА.

С. ПУГОЕВА сурт.

Доктора Корюкина эксперимент

ЛЕНИНГРАД. Города Кировски района № 19 йолча территориально - медицински объединене керттерча лора В. Г. Корюкинан финансово-экономически института къахьегама экономика кафедра преподаватела, экономически Iилмай кандидата А. Н. Решетниковнеи юкъерча бувзамо йиш хилийтай чоалханеча экологически хьалаца, дуккхача профессиональни цамагарашца, зене производстваш хиларца, къахьегама халача хьалашца белгалдоалаш дола медицински гIулакхаш дар халача хьалах мукъадаккха. Ши шу хьалхагIа дIайолаьча экспериментo законагIа а хилийта дIаоттадаьд коллектив массаза а чакхдаккха гIийрта хIама — экономически ший вIаштIехьбаккхара бригадни лоIамагIа хулга. Къахьегама форма юкъейнхьай медикаша. Расходий статьяшта, цу даькъе алапена а, оттадаь хинна доазув дIадаьккхад договора условеша, лимит яц штатни болхлой дукхала а. Болхлой хIара категорена экспертни мах беш йола схема а баллаш лохьеш йола механизм а оттаьй, тIаккха царга хьежже оттаду алапи, хьийгача къин дукхали дикали теркал а еш. ГIулакх цу тайпара вIаштIехьдаккхаро доходаш дIа-юха хьожаеча хана ийсхо юкъейоалаь ца Iеш, лорий а юкъерчен лохерчен звенох болча медицински болхлой а материальни хьал дикка тоадаьд. Цар алапеш 50—60 процент лакхденнад, социальни дегIаахара фонд йоккхагIа хиннай. БIаь сомага кхаччалца лакхдаьд пенсеш болх беш боацача пенсионерaштеи бера Iунал дара ийцача отпуске болча кхалнахан. Цул совгIа, маьхах медицински гIулакхаш дара предприятешцеи учрежденешцеи оттаьча договорни отношенеша кхы а ши бIаь эзар сома доход еннай. Цу наькъаца кхы тIа а алапи дакка йиш хургья безам мел барий, балхах йоацача хана новкъостал а деш.

Экспериментo районе бахача наха дIахайтад медицински гIулакхаш дара юкъе тамашийна дика хIамаш доаладаь а хилар. ДIаьнинай очередаш, гIожал, терко ца хилар, керда процедураш я еш, дийнахьара стационар хьайийлай, госпитализаце боарам шийтта процент лохбеннаб, ткъаь кхоъ процент кIезигагIа дов беаш.

СУРТА ТIА: Психотерапе сеанс ю лоро-психотерапевта М. Д. Богомоловас (аьрда оагIорахьа йисттера яр). Из кердача процедурех цаI лелае йиш хиннай экономически шоай лоIамагIа хиларах.

Ю. БЕЛИНСКЕ сурти тексти. (ТАСС фотохроника).

ГОВЗАНЧАШ КИЙЧБУ ОАХА

Дагестански юртбоахама института мохк а аграрни сектор а регулируеми рыночни экономикага яла кийчлуш йолча хана аргIанарча дешара шера студенташ дIаэц. ХIанз колхозашца, совхозашца, кхыча юртбоахама предприятешца цхьана рынке цхьатарра бокъонаш а йолаш хIамащ йохка йиш йолаш хургба арендатораш, шоай лоIаме йола кооперативий ассоциацеш, ахархой боахамаши, цар объединенеши, шо-шоай доалахьа боахамаш дола нах, кхыбола юртбоахама продукци хьалкхеераш. Боахам лелабара кердача хьалаша дIадех юрта боахама специалиста лоархIами моттиген овлангара денз хувцилга, царна юртбоахама продукци хьалкхеера, из чанхьяккхара, лелаяра, ца талхийташ лоаттаяра технологи хайна ца Iеш, рынке лелаш дола экономически законаш, менеджмента, маркетинга иштта рыночни экономика кхыйола говзалаш ховлга.

Тха институте Iомае йиш йий уж говзалаш? Йиш я. Вуза ректората овлангара хийцай типови дешара планаши программаши, уж цар оттаьй юрта кадраш кийчъяра зональни башхалонаш теркал а еш, рыночни экономика хьале цар толаме болх бергболаш. Тха хьехархой шоаш студенташта хаьдда хIама Iомаде гIерташ ба. Масала, оаха хIанз теркам тIаухийт хургболча специалисташта ДаьгIастен а Нохч-ГIалгIайчен а хьалашка лоамашкарча а Iаьржача лаьтташкарча а даьгIенех рационально пайда ийбара проблемаш йовзийтара. Иштта оаха студенташта Iомаю красностепной а швицки а фух дола доахан леладереи дебадарен технологи

Иштта студенташта хьех лоамашка гIамгIаш, бIараш, хурмаш, Iажаш, хьачаш, кхыбола сом хьалкхебелга юхаметтаоттадара хьакъехьа де дезар.

Тахан студенташта хьехача керттердар — царца боахамашка занятеш чакхъяхар. ХIанз вуза кафедрай республика дикагIйолча колхозашка, совхозашка, ремонтни заводашка, Iилман-тохкама институташка, объединенешка 19 филиал я. Цига хургболча специалисташа караерзаю баьцовгIаш кхеяра, хьайбаш леладара, хIанзарча машинех эффективно пайда ийбара интенсивни технологе кIийленаш, иштта юртбоахама хьайбашта профилактикей дарбеи дара метсдаш.

Дешара процессе белгалла моттиг дIалоац хургболча специалисташта боахам лелабара, из вIашагIболлара, цу даькъе коллективни, дезала, индивидуальни аренда, ахархойи фермерскии боахамаш, бе-бе кооперативаш, агрофирмаш, агрокомбинаташ агроконсорциумаш вIашагIйохкари царна доалдараи йола керда формаш хьехилга. Вешта аьлча, оаха кийчваь специалист цхьан ханна кооператорашта, арендатораштa, ахархошта, кхыча юртбоахама продукци кхеечарна эшшача моттиге консультанта декхар кхоачаше могаш хила веза.

Иштта вузе студенташта хьех бе-бе балха специалисташ, Масала, укхаза караерзае йиш я комсаш йоIаш вола мастер, доахан детта оператор, хьайбаех вола бонитер, тракторист-машинист, юртбоахама машинаштеи оборудованенеи ремонт яра вола слесарь, ЭВМ-а оператор санна йола говзалаш.

Оаха дукха теркам тIаухийт студенташта экономика дешаш кIоаргагIа Iомадайтара. Вахаро хIара специалистагара дIадех овлангара экономика Iомаелга, хIара кепиг лархIа ховлга, производства ерригача резервех эффективно пайда ийбелга. ДIахойодача хана керда закупочни маьхаш юкъедоаладича, хIанз надбавкаштеи дотаценеи юкъе йолаш йола башхалонаш дIаяьхача «бокъонца болча къахьегама» экономи боккхача лоархIаме хургья, цудухьа шеко яц цига специалистагара кIоарга экономически говзал эшаргхиларах.

Иштта оаха хургбола специалисташ Iомабу вычислительни техника тIа болх бе. Цун новкъосталца производственни ситуацешка оптимальни решенеш тIайе.

Институте боккха теркам тIаухийт студенташта организаторски говзал Iомаяра. Из дара юртбоахама производства доллара йолча кафедре экономически факультета студенташта массехк шера менеджерий школа программагIа хьех. Иштта рыночни отношеней кIийленаш йовзаш бола специалисташ кийчбара укхаза биржай, акционерни обществай балха кIийленашца бувзам бола занятеш-ловзараш чакхдоах. Цул совгIа, юкъейоалаьй маркетинга, арахьара экономически бувзамаш леладелга Iомадара йола курсаш. Студенташта экологе дешаш хьехача, дешара а производственни а практика эргайоаккхача, студенташ Iилмантохкама балха юкъеозача перестройка еш латт.

Институте шерра таронаш я студенташка толаме дешийтара: общественни профессей факультет, йиъ общежити, йоккха спортивни комплекс, Каспе берда йисте спортивно - унахцIенон йола база. Цу дерригне тхона таро лу юрта боахама специалисташ хила лерхIаш бола кагирхой тхоай институте деша хьеха.

Н. АКСЮКОВ,
Дагестански юртбоахама института проректор, профессор.

СПОРТ

ЯИГА АТЛЕТИКА
Л. МАРХИЕВА КОТЪЯЬЛАР

Грозне чакхъяьннай яйгача атлетиках йола республикера лично-командни яхьаш.

— Хьалхара моттиг тха общества командас яьккхай — йоах «Къахьегама резерваш» яхача ДСО воккхагIволча инструктора В. В. Губина — ХIаьта лични зачете хьалха латт Мархиева Лариса. Геттара дика ка яьлар цун 100 метр йолча дистанцех. Цо цига гойтар дикагIдола результат — 12,0 сек.

ФУТБОЛ
«СПАРТА» — «АТЛЕТИКА»

16-ча а 17-ча а июне дIахьош хиннад НГIАССР аргIанарча футбольни тура ловзараш. Клубашта юкъерча яхьашка дакъа лоацаш яр производственни коллективай вIашагIъехка командаш.

Чемпионата дебютант йола Урус-Мартанера «Спарта» яха команда ший стадионе ловзаш яр грознерча «Атлетикаца». Ийссаза дIай-хьай чутехар бургац цига. Царех ворхI чутехар «Спарта» яр. «Хоккейни» оалача чотех (7:2) чакхдаьлар из ловзар.

Хала матч яр Аргунерча «Орга» команданеи пединститута команданеи юкъе хиннар. Пиъ-йиъ бургац дIай-хьай чутехар. Цхьаккха а на толаш чакхъяьлар матч.

Цхьа бургац кIезигагIа чутехар мехкдаьтта института студенташеи Грознера динамовцашеи ловзаш. Юххера а 4:3 счет йолаш «Динамо» котъяьлар.

...«Луч» яха команда яхьашка хьа ца йоагIаш йинсар. Цудухьа правилашка хьежжа цунна ловза езаш хиннача «Даймохк» яхача командана котало дIаелар.

Турнирни таблица эггара лакхе латт «Кооператор» яха команда.

А. АЛЬВИЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 ИЮНЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТIом» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
9.35 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразили сборни — Шотланди сборни. 2-гIа тайм.
10.45 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — ТСН.
16.45 — Iилма вестник.
17.30 — «50х50» яха»... 16 даланзеи бонкхагIеи» яхача передача приложени.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «50х50» яхача передачай дIахододар.
19.35 — Мультфильм.
19.45 — «ТIом» яха художественни фильм. 5-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.10 — «Вене бIаьсти я. И. Штраус». (Австри ТВ).
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланди сборни — Голланди сборни.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеци сборни — Коста-Рика сборни. 2-гIа тайм.
9.15 — Бераштa оанхиргех.
9.45 — «Долгая память» яха бераштa дола фильм. 1-ра сери.
16.30 — Документальни фильм.
17.05 — «Депутата гIулакхаш». Керда хьехам, къаьнара проблемаш.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Телезу» (нохчий меттала).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бельги сборни — Испани сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Российски партийни конференце.

22 ИЮНЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТIом» яха художественни фильм. 5-гIа сери.
9.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англи сборни — Египта сборни. 2-гIа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — «Котбаьннараш».
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Мультфильм.
18.45 — Документальни фильм.
19.30 — «Илли диц ма дайлийта». Боккхийчарнеи бераштеи.
19.50 — «ТIом» яха художественни фильм. 6-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.00 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брэйн-ринг.
22.45 — «Взгляд».
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Южни Корейя сборни — Уругвайя сборни. 2-гIа тайм.
9.15 — «Каменный цветок» яха мультфильм.
9.45 — «Долгая память» яха бераштa дола фильм. 2-гIа сери.
10.50 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланди сборни — Голланди сборни. 2-гIа тайм.
18.00 — «Фаьлгах йола размышленеш» яха телефильм.
18.20 — «Пхенне тIа итт тоха» яха факташи комментареши.
18.35 — Реклама (СПТУ № 12).
18.40 — «Телефакт» яха критически журнал.
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.30 — Документальни фильм.
19.45 — Нохчийн мотт: тахане а кхане а (нохчий меттала).
20.15 — Мультфильм.
20.25 — «Круги «ада» яхача книжкай автор волча О. Джургаевцара беседа.
20.55 — Пондаре ладогIий вай (нохчий меттала).
21.30 — Союзни республикай студий фильмаш. «Чужой». (Узбектелефильм, 1989 ш.). (Премьера).
22.40 — «Турпалхочун халхар» яха ССР Союза Паччахьалкхен академически Донкхача театра спектакль. Италера трансляци.

Тахан республике гIолла а Грозне а хувцалуш моргхаш а йолаш, сарахьо цхьацццанахьа дикъувкъаш догIа а делхаш, малхбузехьара секунда 2—7 метр сиха мух а болаш, фегара температура 23—28, Грозне 24—27 градус йIовхал а йолаш ха хила мег. ХIаьта кхоанеи ломмен юкъ-юкъе кхоаллонаш тIа а йоагIаш, йоачан а йоацаш, бе-бечa оагIонашкахьара секунда 3—7 метр сиха мух а хьекхаш, фегара температура бийсашка 12—17, деношка 23—28 градус йIовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ДИЦ МА ЛЕ 1990 ШЕРАХ ЮХЕДИСАЧА АХ ШЕРА А ХЬАТIАДОАГIАЧА ШЕРА А ШОАШТА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТ ХАННАХЬА ЯЗДАЙТА!

Вай наьна меттала арадувлача «Сердало» газета оагIош тIа кепаеттаргья мехка а республике а хулаш латтача революционни эргалонех, гIалгIай автономи юхаметтаоттаяра, республика экономика дегIайоалаяра, социальни дешаш къестадара, къаман историе, культура проблемаш увттаю материалаш. Оаха тхоашта могар дергда мотт, даьй хоза гIулакхаш, дика оамалаш юхадийнъяра. Дувцаргда гIалгIай къаман сий долча къонгех.

Газет яздайта йиш я «Союзпечата» моллагIча отделене.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02174. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1970.